

III Konitsa Summer School – malo drugačija priča

O letnjoj školi antropologije, etnografije i komparativnog folklora Balkana na kojoj su prisustvovali studenti našeg odeljenja bilo je reći u prošlim brojevima časopisa EAP-a i Antropologije. Prevažodni cilj ovog izveštaja je da se širem auditorijumu prenese deo atmosfere i događaja čiji smo bili učesnici jer su ovogodišnji utisci bili posve različiti.

U seocetu na padinama epirskih planina, Konitsi, gde se i ovoga leta održala pomenuta škola, treća po redu, među 70 participanata/kinja obrele su se studentkinje Tanja Višić, Jovana Todorović i Dragana Tomić. Naše početno oduševljenje i očekivanja koja smo imale odlaskom u ovu letnju školu je, pošto smo došle, ubrzo isčezlo. Nezadovoljstvo koje smo osetile proisteklo je iz činjenice da su predavanja koncipirana tako da nisu podrazumevala bilo kakva prethodno stečena znanja iz oblasti etnologije i antropologije. Kao studentkinje završnih godina studija nismo nailazile na zadovoljavajući nivo predavanja, što je bila, ispostavilo se na kraju, zamerka i mnogih drugih kolega i kolegica. Glavne razloge tome vidimo u organizaciji same škole koja okuplja studente različitih profila, kulturnih i akademskih okvira.

Takođe, na pojedinim kursovima dešavali su se propusti predavača tokom izlaganja tematskih jedinica. Na primer, na kursu "The migratory phenomenon: evidence and policies – Migration and Nation in the context of the late capitalism", jedan od dvojice profesora predavače je govorio o Evropi i evropskom iskustvu sa migracijama, služeći se isključivo statističkim podacima koje se odnose na istraživanja u okviru Evropske Unije. Iako je u rezimeu predavanja na osnovu kojih smo odabirali kurseve pisalo da će se kurs baviti posledicama migracija koje su se izdešavale na prostorima centralne i jugoistočne Evrope, na opasku o ograničenosti teme, predavač je samo prokomentarisao da se na ovom kursu nećemo baviti *izbeglicama*, već fenomenima migracija uzrokovanih samo ekonomskim faktorima.

Na sličan način, dat je primer Kosova, na uvodnom kursu "The market & marketing of traditions", koji je trebalo da posluži kao ilustracija teze da se zbog tradicije i ubija, a koji je upotrebljen bez dubljeg obrazloženja i koji je ostao da lebdi u vazduhu sa svim etiketama, slikama i predstavama za koje se verovatno podrazumevalo da su istovetni među svim prisutnima.

Pored toga, na samom početku senku na školu je bacilo predavanje gostujućeg predavača prof. Džemala Sokolovića¹ koji je održao predavanje na temu "Ambi-

---

¹ **Džemal Sokolović**, *Retired Professor of Sociology and Director of the Institute for Strengthening Democracy in Bosnia, Konjic, B&H. Prof. Džemal Sokolovic is the Director of the Institute for Strengthening Democracy in Bosnia, Konjic, B&H. He has been professor at the Department of Sociology, University of Sarajevo prior to the war in Bosnia. He has been the Reformist party candidate for Bosnia's*

guity of Multiculturalism: Lessons from Bosnia", kao i workshop "*The Balkans: Between Nationalism and Tolerance, Respect and Enjoyment in Others*".

Prvo predavanje na temu *Ambiguity of multiculturalism*, na početku se odnosilo na klasifikaciju multikulturalizma, da bi se završilo pričom o žrtvama u Bosni koji su direktno optuživali Srbe. Kratkovido upiranje prsta u samo jednu stranu, kao i vešto manipulisanje emocijama, anestetizirala je sve participante i profesore tako da niko te večeri nije reagovao. Među malobrojnim kolegama i kolegincama koji su gutali knedle prilikom njegovog govora bili su i ljudi iz Slovenije, Hrvatske, Bugarske, Nemačke i Rumunije. Osećala se tenzija i neprijatnost za sve one koji smatraju da Summer School internacionalne, multikulturalističke provijencije nije mesto za držanje političkih govora, traženja krivaca za građanski rat i pričanja ličnih storija na temu istog.

Narednog dana, prof. Sokolović je održao radionicu koju je počeo rečenicom da je jezik čudna stvar koja bi trebalo da spaja, a ne razdvaja ljude. Nakon nejasnih koncepata, definicija i striktno etimološkog pristupa u tumačenju pojmova: *kultura, demokratija, politika, etnicitet i nacija*, prof. Sokolović je počeo da propituje šta je definicija socijalne grupe i sl. Bez akademskih sredstava i teorijskih koncepata navodio je tvrdnje šta čini dobro društvo, kao i to da nemaju sve individue ulogu u zajednicama. Participanti su često postavljali pitanja uključujući i neke od predavača (direktor, svi organizatori škole i predavači su bili prisutni), ali prof. Sokolović nije argumentovano odgovarao, izbegavajući komentare i pravdajući se lošim nivoom engleskog jezika.

Do kulminacije dolazi kada prof. Sokolović postavlja dihotomiju: *being vs. not being person* (diskutabilnost dihotomije je problematična i na filozofskom, jezičkom, etičkom i kontekstualnom nivou, a pogotovo kada je smeštena u nacionalistički diskurs). Nastalo je komešanje, i učesnici su počeli da reaguju, da bi prof. Sokolović, isprovociran argumentovanim pitanjima, naveo krucijalni primer Srbina koji je njemu, posle 4-5 čašica rakije šljivovice, plakao na ramenu kajući se što je ubijao muslimanske Bošnjake. Usledila je reakcija, gde je prof. Sokolović zamoljen da prekine takvu vrsta diskusije, a organizatori pozvani da reaguju. Nakon potvrdnog odgovora na pitanje da li je te-

---

Presidency. He has taught and researched from 1992-1994 at the University of Ljubljana, Slovenia, the University of Heidelberg, Germany, and the University of Graz, Austria. From 1994-2007 he was affiliated to the University of Bergen, Department of Comparative Politics, Norway. He is the author of several books and numerous articles published. His latest books include are: "Nation vs. People", Cambridge Scholars Press, "Reconstructing Multiethnic Societies" (ed. with Florian Bieber), Ashgate, "The Balkans: Searching for Solutions" (ed. with Stein Kuhnle), Rokkan Centre. He is also the organizer of the International Seminar "Democracy and Human Rights in Multi-ethnic Societies", in Konjic, BiH. (preuzeto sa sajta http://www.uoi.gr/conferences/3rd_konitsa_summerschool/en/prim.prir.)

ma diskusije postojanje *non person*, mi smo, zajedno sa kolegamicama iz drugih zemalja, demonstrativno napustile prostoriju.

Organizatori i čelnici škole su i tada, pa sve do kraja ostali suzdržani i nisu preuzeli odgovornost za incident koji se dogodio. Usledili su dani jedne opšte tenzije, zavladao je atmosfera uznemirenosti, nelagodnosti i napetosti.

Jedini izlaz, tj. naše "razrešenje", videle smo u odlascima reci Aoos, koja je deo nacionalnog parka u tom regionu. Uporedo sa tim, došlo je i vreme za terenski rad koji smo bili obavezni da sprovedemo u okviru škole. Odlučivši da spojimo lepo i korisno, izabrali smo temu iz "landscape anthropology", uzimajući upravo tu istu reku Aoos kao mesto i temu našeg proučavanja, iz čega je proistekao rad "Starring at the river and crossing through identities".

Moramo istaći i to da je jedna od glavnih "atrakcija" u okviru terenske prakse, ponuđena od strane glavnog organizatora, profesora Vassilisa Nitsiakosa, bila i organizacija ilegalnog prelaska grčko-albanske granice. Ista je imala za cilj da obučiti studente da praktikuju metodologiju posmatranja sa učestvovanjem radi saživljanja sa svojim proučavanjima. Izlet je bio fakultativan, te je naša već oformljena reakcionarna grupa ostala u Grčkoj da neometano sprovodi terenski rad na reci.

Na kraju, ne možemo izostaviti nezaboravne večeri provedene na raznim lokalnim seoskim slavama, koje su kao glavni cilj imale prezentaciju grčke, tj. lokalne folklorne tradicije. Insistiralo se na večernjim pijankama, i druženjima koja su nastavljena po hodnicima odmarališta u kojima smo bili smešteni, što je u jednom trenutku dovelo da slabe posećenosti nastave i nezadovoljstva, kako studenata tako i profesora. Sve je ukazivalo na to da organizatori nisu uspeli da uspešno ostvare ideju letnje škole, kao mesta i učenja i druženja i razmene ideja, mišljenja i iskustava.

Nesvakidašnje, mada ne i tako lepo iskustvo, u kom kao svetlu tačku vidimo nova, vredna poznanstva sa kolegama/cama iz šireg regiona, nadamo se da može poslužiti mladim kolegama/cama pri odabiru letnjih škola, gde bismo voleli da se nađe i Konitsa, ali u nekom novom, svetlijem ruhu.

Ipak, ostavilo nas je zapitane da li su naše početna očekivanja bila prevelika, kao i to da li je trebalo preći preko akademskih, ideoloških i ličnih stavova i emocija, te da li su naša reagovanja na incident koji se dogodio na predavanjima prof. Sokolovića bila opravdana i valjana?

Jovana Todorović
Tanja Višić
Dragana Tomić